

Видатні бібліотекознавці

О. О. Лебедюк, О. Ю. Авраменко,
науково-методичний відділ бібліотеки
*Криворізького державного педагогічного
університету*

Костянтин Миколайович Дерунов (1866-1929) - російський бібліотекознавець і бібліограф. Навчався у Петербурзькому університеті, але не закінчив його, тому що в 1887 був заарештований і висланий за участь у народницькому революційному русі. Основна праця - рекомендаційний покажчик «Зразковий бібліотечний каталог. Звід кращих книг російською мовою з 60-х рр. по 1905 р.». Важливим додатком до 2-го видання «Примірного бібліотечного каталогу» є «Зведеній покажчик журналльних рецензій на книги за період 1847-1907 рр.». Однією із найзначніших робіт науковця є «Життєві завдання бібліографії» (1913).

01

Д 36 Дерунов К. Н. Избранное. Труды по библиотековедению и библиографии / К. Н. Дерунов ; под общ. ред. Ю. В. Григорьева. – Москва : Книга, 1972. – 237 с.

К.Н. ДЕРУНОВ
ИЗБРАННОЕ

Діяльність російського бібліографа та бібліотекознавця Костянтина Миколайовича Дерунова є важливою віхою в історії розвитку бібліотекознавства та бібліографії. У пропонованому виданні публікуються основні праці науковця, які найбільш повно репрезентують погляди, коло наукових інтересів і діапазон напрямків творчої діяльності К. М. Дерунова.

Оскільки науковець у всіх своїх роботах керувався одними і тими самими ідейними і теоретичними зasadами, а його діяльність як бібліотекознавця і бібліографа завжди була органічно пов'язана між собою, праці у пропонованій збірці розташовано за єдиним хронологічним принципом. Всі матеріали видання доповнено короткими коментарями; примітки укладача у тексті статей К. М. Дерунова позначені астериском.

Микола Васильович Здобнов народився 9 жовтня 1888 року в місті Шадрінське Пермської губернії. У 1911-1915 роках навчався в Московському народному університеті ім. А. Л. Шанявського. Вже в студентські роки захоплюється історією і бібліографією рідного краю. З 1919 року працював в області краєзнавчої бібліографії. В 1925 році він закінчив і опублікував свою першу серйозну працю "Основи краєвої бібліографії", де вперше сформулював основні задачі краєзнавчої бібліографії, визначив її значення для науки і суспільно-політичного життя країни.

Слідуючи передовим традиціям бібліографії, Здобнов вбачав її головне завдання не в механічному описі книг, а в розкритті значення книг, в знанні середовища, що породило книгу, її соціальної природи і її соціальної значущості.

Н. В. ЗДОБНОВ

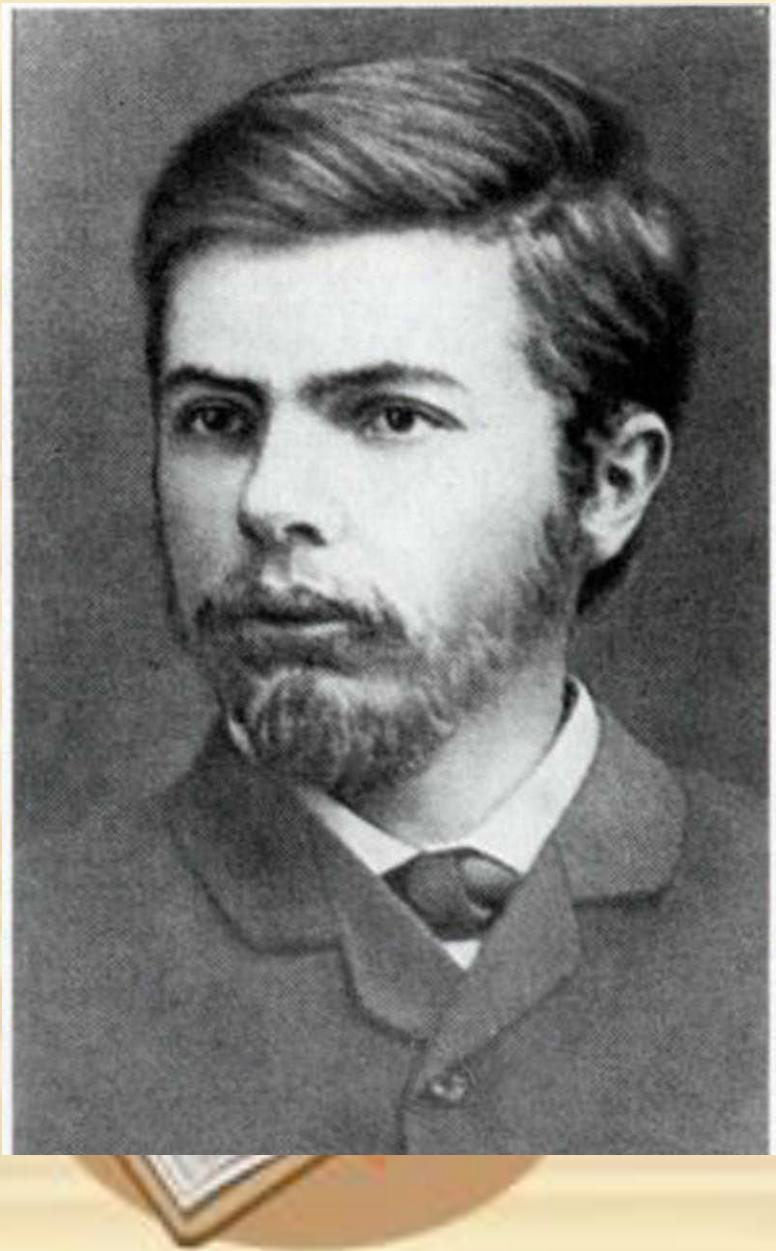
ИЗБРАННОЕ

«КНИГА»

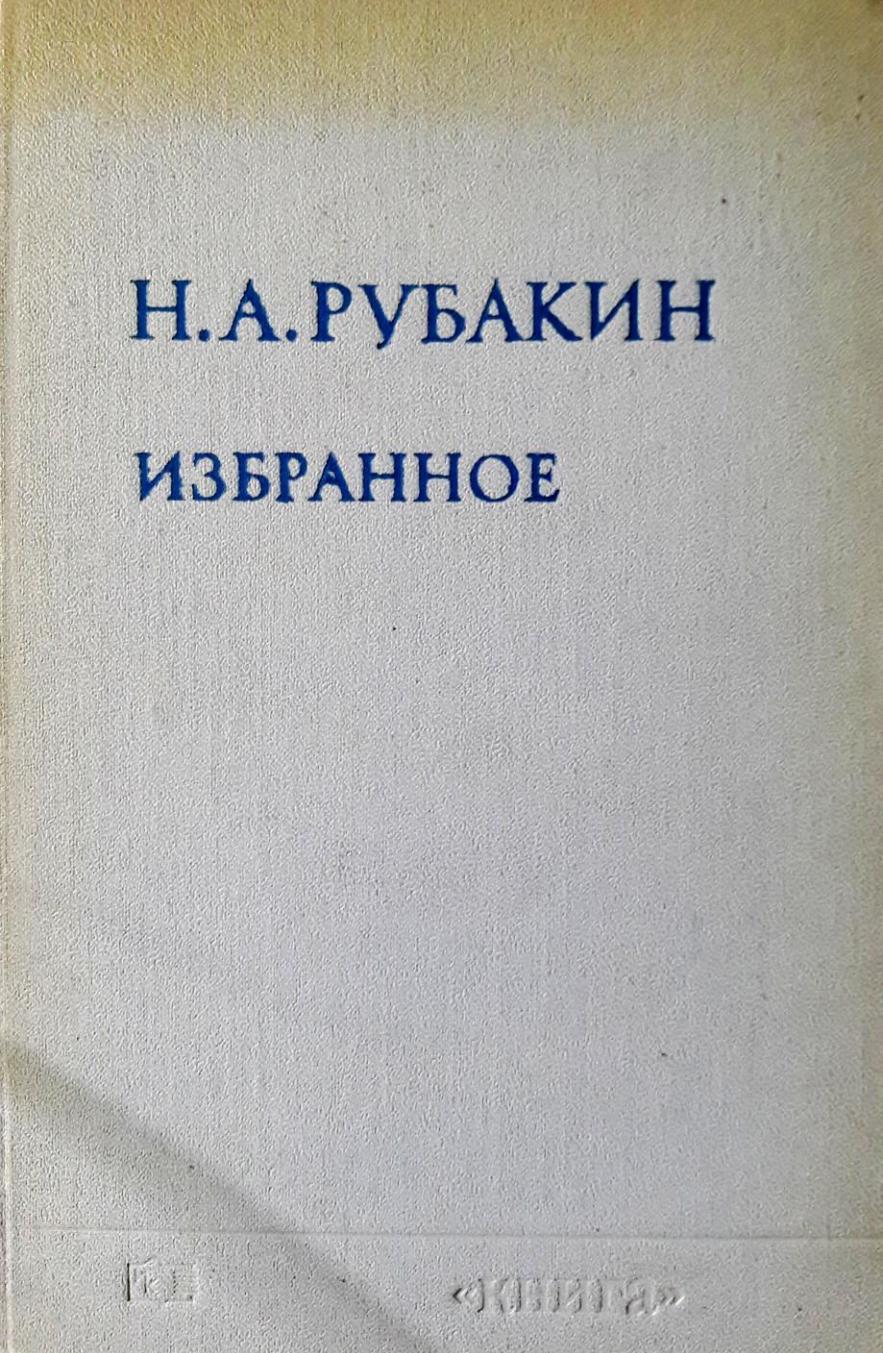
01

3-46 Здобнов Н. В. Избранное. Труды по библиографоведению и книговедению / Н. В. Здобнов. – Москва : Книга, 1980. – 271 с.

До збірки вибраних праць видатного бібліографа Миколи Васильовича Здобнова увійшли неопубліковані рукописи шести досліджень науковця: «Библиография в Большой Советской Энциклопедии», «Методы и источники краеведно-библиографического разыскания», тези доповіді «Формализм в библиографии», «Библиография как историческая дисциплина», «О взаимоотношении библиографического источниковедения и истории библиографии», «В. И. Межов и его деятельность». Крім цього, у виданні пропонуються раніше опубліковані праці М. В. Здобнова – доповіді і виступи 1920-30-х рр., а також дві передмови до бібліографічних посібників («Материалы для сибирского словаря писателей» та «Библиография Дальневосточного края»), в яких чітко сформульовано основні положення методики укладання великих краєзнавчих бібліографічних покажчиків. Всі праці збірки розташовано у хронологічній послідовності.

Микола Олександрович Рубакін (1862-1946) - російський книгознавець, бібліограф, письменник і популяризатор науки. Народився в купецькій сім'ї, закінчив Петербурзький університет, пройшовши курс навчання одночасно на трьох факультетах - природному, історико-філологічному та юридичному, і присвятив себе видавничо-бібліотечної діяльності. Був членом та секретарем комітету грамотності. Йому належить ініціатива створення особливого відділу для самоосвіти при педагогічному музеї. В якості керівника видавничих фірм О.Н. Попової, І.Д. Ситіна і товариства «Видавець», Рубакін зробив багато для масової популяризації літератури та читання. Потреби читачів Рубакін вивчав систематично, склавши спочатку «Програму по дослідженню літератури для народу» (1889), а потім почавши листування з особами, які відгукнулися на програму. Разом з іншими дослідженнями книжкової і бібліотечної справи, це дало Рубакіну матеріал для надзвичайно цікавих доповідей і статей, виданих окремо під заголовком: «Етюди про російську читаючу публіку». М. О. Рубакін - творець бібліопсихології - науки про сприйняття тексту. Автор книги «Психологія читача і книги». Розробляв ідеї Еміля Еннекена, автора «Естопсіхології». Його ідеї широко використовуються в психолінгвістиці.

Н.А. РУБАКИН

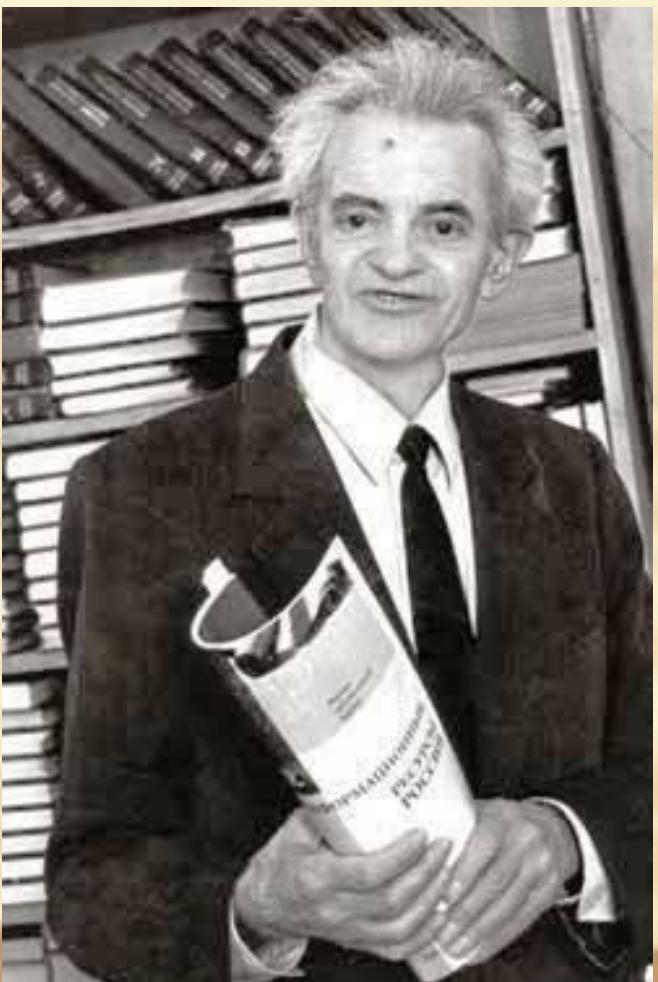
ИЗБРАННОЕ

028

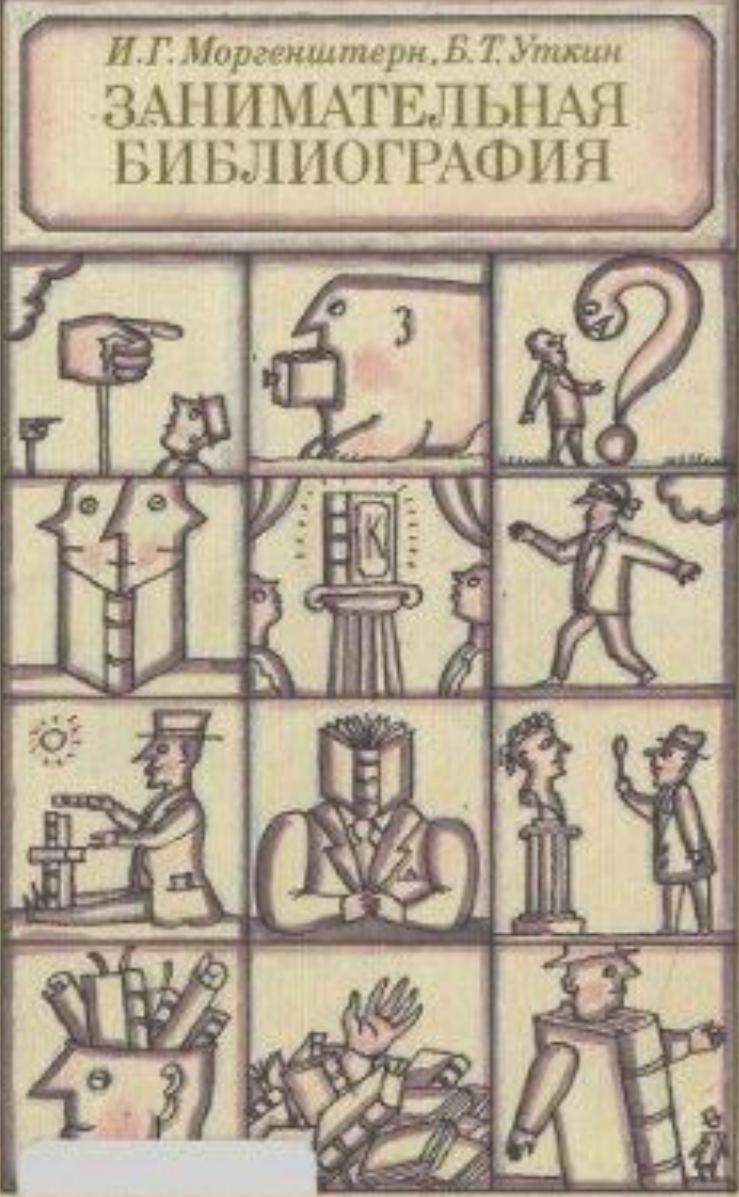
Р 82 Рубакин Н. А. Избранное : в 2 т. / Н. А. Рубакин ; сост. А. Н. Рубакин. – Москва : Книга, 1975. – (Труды отечественных книговедов).

Двотомник творів видатного російського книгознавця і бібліографа, письменника-популяризатора Миколи Олександровича Рубакіна містить його найважливіші праці в галузі бібліотечної справи, психології читача і книги, самоосвіти. Перший том містить «Этюды о русской читающей публике» і вступ до фундаментальної праці «Среди книг»; у другому томі представлено «Письма к читателям о самообразовании» та «Практику самообразования».

Виданню передує короткий біографічний нарис, написаний сином М. О. Рубакіна – О. М. Рубакіним, і вступна стаття Б. А. Смірнової «Выдающийся русский книговед». Праці М. О. Рубакіна становлять інтерес для всіх фахівців книжкової справи, соціологів, психологів, видавничих і бібліотечних працівників, бібліографів, студентів і викладачів бібліотечних факультетів ВНЗ, а також для широкого кола книголюбів.

Ісаак Григорович Моргенштерн (1932-2008) - бібліографознавець, доктор педагогічних наук, професор, член Міжнародної академії інформатизації. У 1955 році закінчив факультет бібліографії, в 1960 - аспірантуру Ленінградського державного бібліотечного інституту ім. Н. К. Крупської. У 1960-1972 викладач, завідувач кафедри бібліографії Східно-Сибірського держ. інституту культури (Улан-Уде). З 1972 доцент, потім - професор, завідувач кафедри (з 1993) інформації та бібліографії ЧГІК (нині ЧГАКІ). Провідний педагог ВНЗ, керує науковою роботою студентів, аспірантів і здобувачів. Спеціаліст у галузі бібліографознавства, книгознавства та соціальної інформатики, вчений-дослідник, який опублікував понад 200 робіт, зробив серйозний внесок до розробки теорії бібліографічної інформації, типології сучасної книги, проблем ролі книги і книжкової справи в інформаційному суспільстві, наукової організації праці бібліографа. Вперше обґрунтував можливість використання соціально-економічного методу в бібліографознавстві. Є засновником вивчення проблем довідково-бібліографічного обслуговування в бібліотеках як самостійного напрямку бібліографознавства. Автор «Професійного кодексу бібліографа».

01

**М 79 Моргенштерн И. Г.
Занимательная библиография /
И. Г. Моргенштерн, Б. Т. Уткин. –
2-е изд., испр. и доп. – Москва :
Книжная палата, 1987. – 255 с.**

Книга знайомить читача з основними елементами бібліографічної інформації, особливостями бібліографічного пошуку, системою бібліографічного обслуговування і самообслуговування. Виклад проілюстровано прикладами пошуку у різних галузях знання і діяльності.

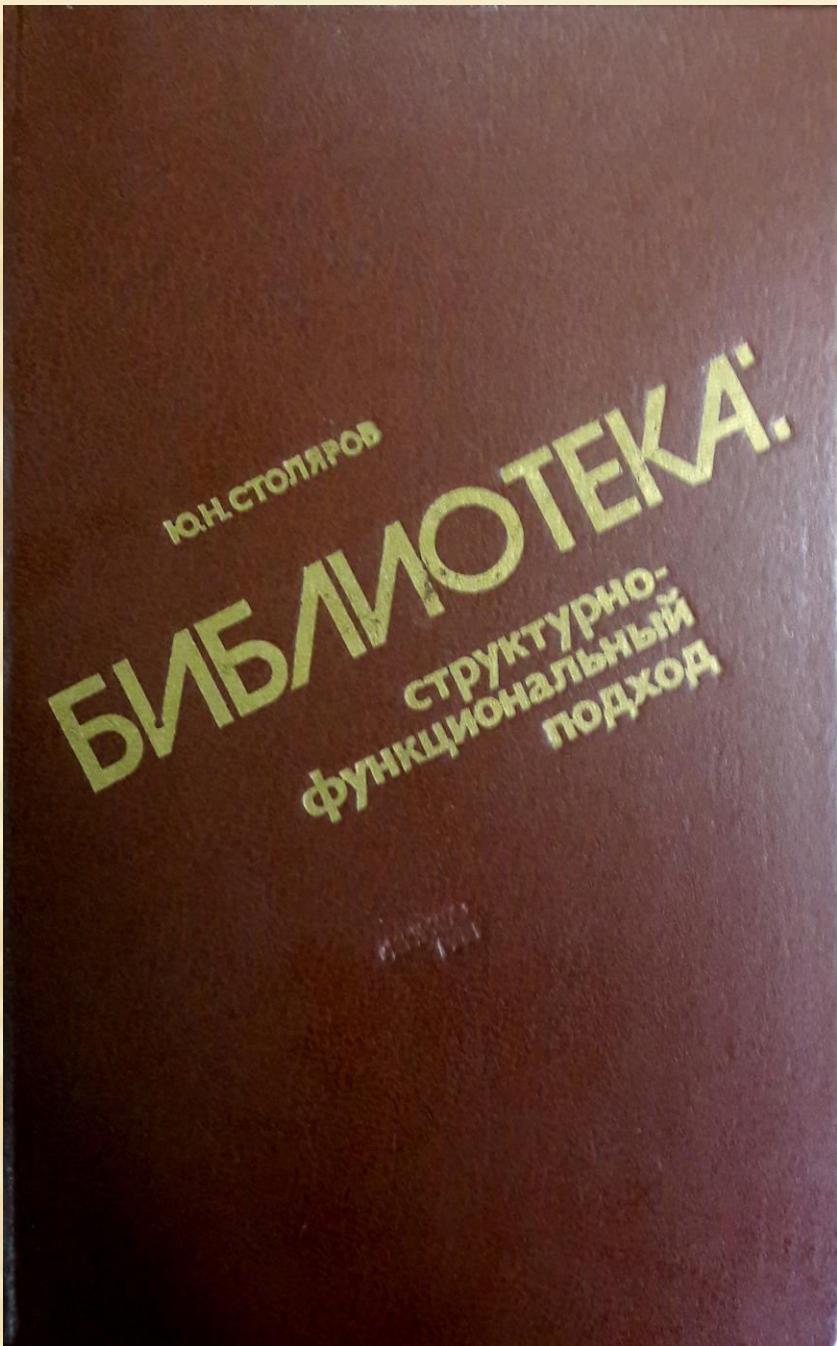

Юрій Миколайович Столяров (1938) - російський учений, фахівець в галузі бібліотекознавства, документології, книгознавства, інформатики. Головний науковий співробітник Наукового центру досліджень книжкової культури РАН. Кандидат педагогічних наук (1968), доктор педагогічних наук (1983), професор (1984). Учень професора Ю.В. Григор'єва (1899-1973) і продовжувач традицій його бібліотекознавчої школи. Член редколегій і редакційних рад фахових періодичних видань «Бібліотека», «Бібліотекознавство», «Наукові та технічні бібліотеки», «Книга. Дослідження та матеріали», «Шкільна бібліотека» та ін. Підготував 7 докторів і 39 кандидатів наук (з 1974). Обґрунтував структурно-функціональний підхід до бібліотеки як цілісного документско-комунікаційного інституту, що включає в себе бібліотечний фонд, контингент користувачів, бібліотечний персонал і матеріально-технічну базу (т.зв. «конверт Столярова»).

027

С 81 Столяров Ю. Н.
Библиотека: структурно-
функциональный подход /
Ю. Н. Столяров. – Москва :
Книга, 1981. – 255 с.

Пропоноване дослідження являє собою досвід теоретичного відтворення бібліотеки як системи в онтологічному і гносеологічному аспектах. Основне завдання дослідження – виявити на загальнотеоретичному рівні найпростіші вихідні елементи, з яких складається бібліотека, а також їх функції і зв'язки. Інакше кажучи, відбувається пошук відповіді на тривіальне, здавалося б, питання – що таке, власне, бібліотека?

Ю. Н. Столяров

БИБЛИОТЕЧНЫЙ ФОНД

издательство
ПРОФЕССИЯ

БАКАЛАВР
библиотечно-
информационной
деятельности

УЧЕБНИК

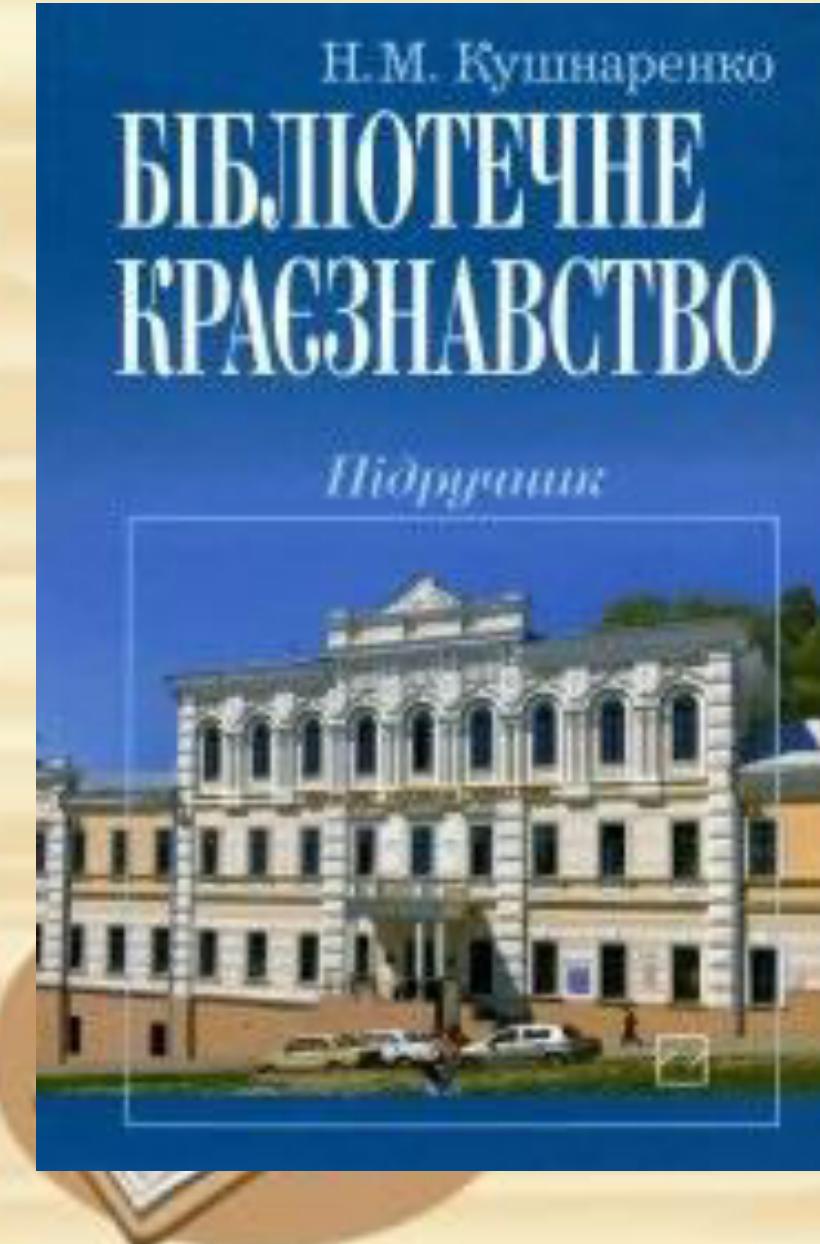
025(075.8)

**С 81 Столяров Ю. Н.
Библиотечный фонд : учеб.
для библиотеч. фак-тов ин-
тов культуры, ун-тов, пед.
вузов / Ю. Н. Столяров. –
Москва : Книжная палата,
1991. – 270 с.**

У підручнику висвітлено весь комплекс питань, пов'язаних з функціонуванням фондів бібліотек різних типів і видів. Бібліотечний фонд представлено як складну систему, що має підсистеми і елементи, характеризується специфічними ознаками, властивостями і функціями. Розглянуто місце бібліотечного фонду в системі документних фондів держави; методологічні, теоретичні, технологічні та управлінські аспекти моделювання, комплектування, обліку, обробки, розміщення, доставки, збереження бібліотечного фонду. Викладені теоретичні засади є фундаментом для розуміння і організації функціонування бібліотечного фонду, тобто його комплектування, обліку, обробки, розміщення і збереження, а також доставки документів користувачам.

Наталія Миколаївна Кушнаренко —
український науковець у галузі
документознавства, бібліотечного
краєзнавства, бібліотечно-інформаційної
діяльності. Доктор педагогічних наук
Російської Федерації (1994), доктор
педагогічних наук України (1998),
професор, заслужений працівник культури
України (1999). Автор понад 200 наукових
і навчально-методичних праць, серед яких
3 підручники, 3 навчальних посібники, 61
навчально-методична робота, понад 100
наукових статей і 50 тез доповідей. Н. М.
Кушнаренко — заступник відповідального
редактора наукової збірки «Вісник
Харківської державної академії культури»,
член редколегії наукових журналів
«Бібліотекознавство. Документознавство.
Інформологія», «Бібліотечна планета»,
«Вісник Книжкової палати» та ін.
Організатор багатьох науково-практичних
конференцій міжнародного,
всеукраїнського і регіонального рівнів.

021.4(075.8)

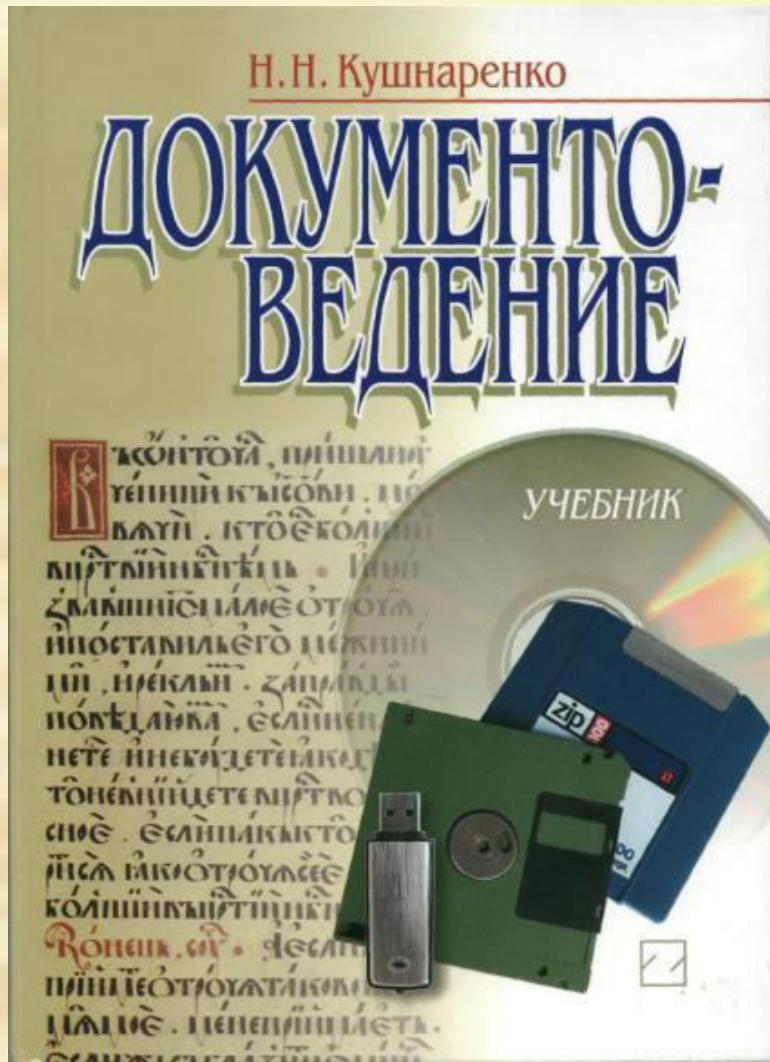
**К 96 Кушнаренко Н. М.
Бібліотечне краєзнавство :
підручник / Н. М. Кушаренко. –
Київ : Знання, 2007. – 502 с.**

Це єдиний в Україні підручник, у якому весь комплекс історичних, теоретико-методологічних, методичних та організаційно-практических проблем бібліотечного краєзнавства розглянуто як єдине ціле. Викладено особливості змісту і структури краєзнавчої діяльності бібліотек за умов інформатизації. Розглянуто специфіку формування краєзнавчого фонду, організації обслуговування користувачів з краєзнавства та краєзнавчої бібліографічної діяльності. Структура і зміст підручника відповідають програмі курсу "Бібліотечне краєзнавство" для вищих навчальних закладів. Для студентів, викладачів, працівників бібліотек, архівів, музеїв, широкого кола читачів.

002(075.8)

К 96

Кушнаренко Н. Н. Документоведение :
учебник / Н. Н. Кушнаренко. - 6-е изд.,
стереотип. - Киев : Знання, 2005. - 459 с. -
(Высшее образование ХХI века).

Структура і зміст підручника відповідає програмі курсу "Документознавство" для вищих навчальних закладів. Це перший підручник, у якому весь комплекс теоретичних, методичних та організаційно-практичних проблем розглядається як єдине ціле. Розкрито принципи класифікації документів, специфіка документів на традиційних та новітніх матеріальних носіях, особливості функціонування документно-комунікаційної системи. Підручник містить контрольні питання і практичні завдання, необхідні схеми, малюнки і таблиці.

Для студентів вищих навчальних закладів, викладачів, фахівців сфері документної комунікації, керівників підприємств і організацій, широкого кола читачів.

025.8

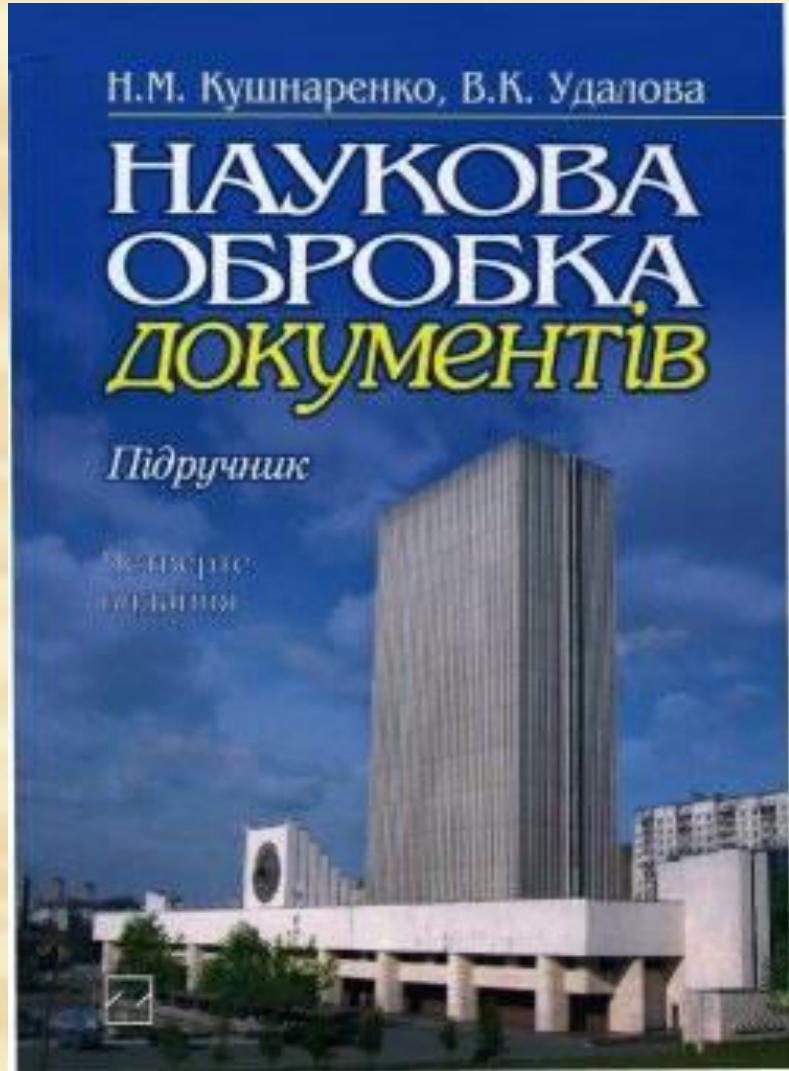
К 96

**Кушнаренко Н.М. Наукова обробка
документів : підручник / Н. М. Кушнаренко,
В. К. Удалова. — 4-те вид., перероб. і доп.
— К.: Знання, 2006. — 334 с.**

Структура і зміст підручника відповідають програмі курсу "Аналітико-синтетична обробка документів" для вищих навчальних закладів. Це єдиний в Україні підручник, у якому весь комплекс теоретичних, методичних та організаційно-практичних проблем наукової обробки документів розглянуто як єдине ціле.

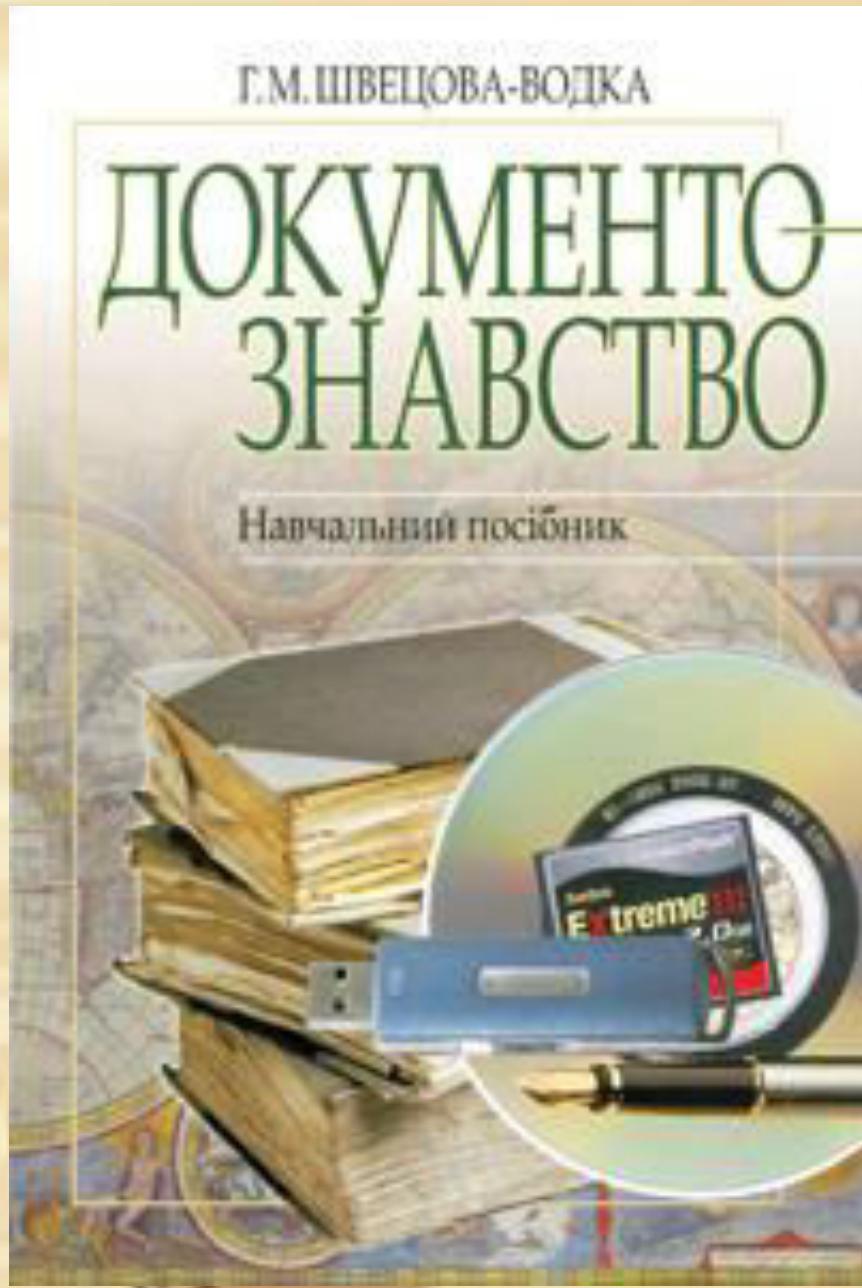
Висвітлено теорію, історію і методику складання бібліографічних описів, індексування, предметизації, систематизації, реферування та аnotування документів. Розкрито особливості основних інформаційних продуктів як результатів наукової обробки документів: бібліографічних, реферативних, оглядових та аналітичних.

Для студентів вищих навчальних закладів, викладачів, аспірантів, докторантів, фахівців сфери документної комунікації, керівників підприємств, установ, організацій, широкого кола читачів.

Галина Миколаївна Швецова-Водка – доктор історичних наук, професор кафедри бібліотекознавства і бібліографії Рівненського державного гуманітарного університету. Коло наукових зацікавлень – бібліографознавство, бібліотекознавство, книгознавство, документознавство, документологія. Основна тема наукових досліджень комплексна: типологія документа як об'єкта бібліографії. Досліджувала також історію критико-бібліографічної періодики 20-х рр. ХХ ст., інші питання теорії, історії та практики бібліографії. Опубліковано понад 260 наукових, навчальних та навчально-методичних праць, у тому числі 2 монографії (Документ і книга в системі соціальних комунікацій. Рівне, 2001; Документ в світі ноокоммуникології. Москва, 2010) та 9 навчальних посібників, серед яких: «Загальне бібліографознавство: основи теорії бібліографії» (Рівне, 1995), «Бібліографічні ресурси України» (Рівне, 2000), «Вступ до бібліографознавства» (Київ, 2004), «Документознавство» (Київ, 2007), «Общая теория документа и книги» (Киев – Москва, 2009), «Документознавство : словник-довідник термінів і понять» (Київ, 2011).

002(075.8)

Ш 35 Швецова-Водка Г. М.

Документознавство : навч.
посіб. / Г. М. Швецова-Водка. -
Київ : Знання, 2007. - 398 с. -
(Вища освіта ХХІ століття).

У посібнику розкриваються основні теоретичні питання загального документознавства – від визначення поняття «документ» до класифікації друкованих видань. Виклад навчального матеріалу відображає авторську концепцію, що ґрунтуються на власних наукових дослідженнях і узгоджена з працями відомих вчених – фахівців галузі документознавства і книгознавства. Зміст посібника відповідає програмі навчальної дисципліни «Документознавство».

01(075.8)

Ш 35 Швецова-Водка Г. М.

Вступ до бібліографознавства : навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка. - Київ : Кондор, 2008. - 216 с.

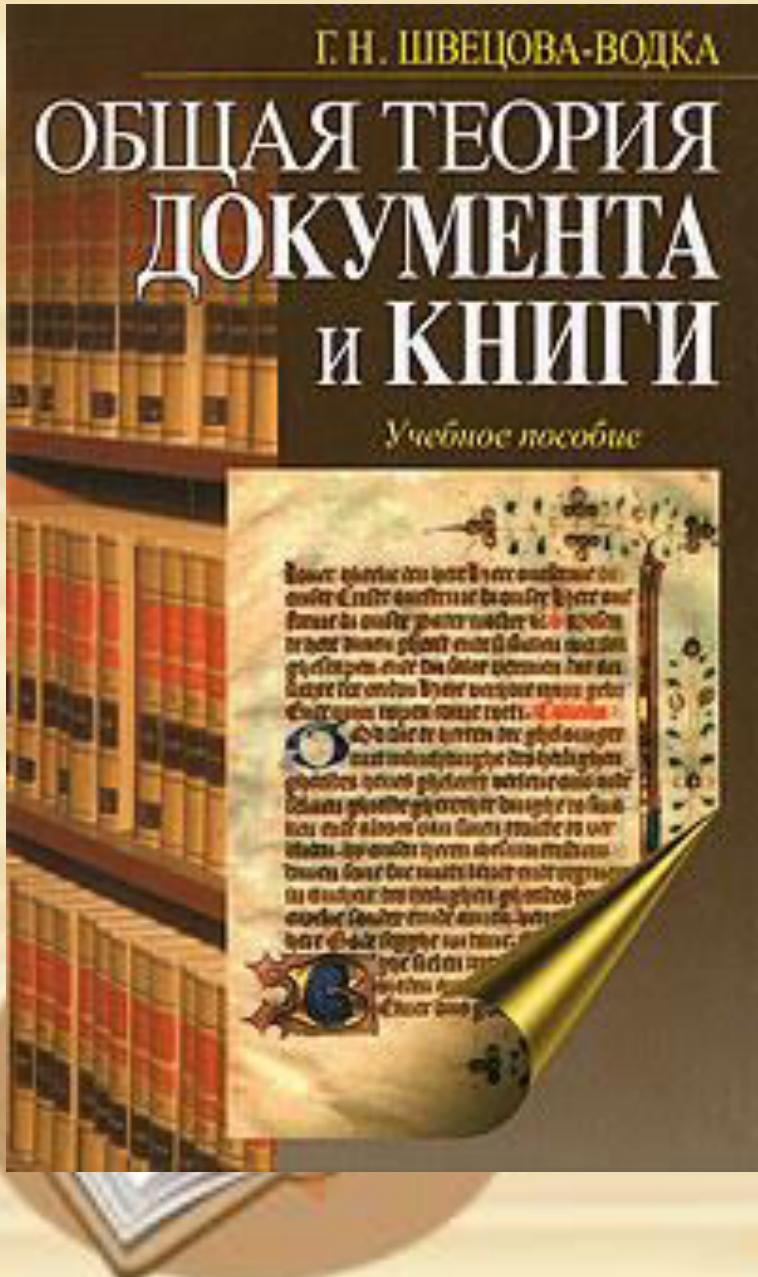
Навчальний посібник знайомить із основними поняттями теорії бібліографії: що таке бібліографічна інформація, бібліографічний посібник, бібліографія та її види, бібліографознавство як наука.

Подано початкові знання про методи бібліографування, види бібліографічних посібників та бібліографічного обслуговування. Розглянуто поняття об'єкта і предмета бібліографознавства, його структуру та методологію.

Призначений студентам, які вивчають бібліографознавство як одну із спеціальних дисциплін, що забезпечують підготовку фахівця книжкової справи та документально-інформаційної сфери, комунікаційного посередника в системі «документ — споживач інформації».

002.2(075.8)

Ш 35 Швецова-Водка Г. Н. Общая теория документа и книги : учеб. пособ. / Г. Н. Швецова-Водка. - Киев ; Москва : Знання ; Рибари, 2009. - 487 с.

Виклад навчального матеріалу відображає авторську концепцію, узгоджену з поширеними уявленнями про документ і книгу, а також із дослідженнями науковців, які вивчають питання документознавства та книгознавства. Посібник містить теоретичні матеріали, які відповідають програмі курсу "Документознавство". Книга складається з двох частин: "Основи теорії документу" і "Книга як вид документу".

Видання адресовано студентам, магістрантам, аспірантам і викладачам документознавчих, книгознавчих і бібліотекознавчих спеціальностей університетів і академій, бібліотечно-інформаційних факультетів ВНЗ та працівникам інформаційно-бібліографічної галузі.

002(031)

Ш 35 Швецова-Водка Г. М.

Документознавство : словник-довідник термінів і понять / Г. М. Швецова-Водка. - 2-е вид., стер. - Київ : Знання, 2012. - 319 с.

Словник-довідник містить терміни і поняття, що відповідають програмі навчального курсу “Документознавство”.

Використано терміни і визначення, подані в різних джерелах, але іноді зі змінами, що відповідають авторському баченню. Посібник складається з термінів та їх визначень, розташованих за алфавітом. Основний текст доповнюють статті, присвячені термінології документознавства, таблиці класифікації документа, системи документації, літератури, видань. Наводиться також допоміжний тематичний покажчик.

Любов Борисівна Хавкіна (1871-1949) - український теоретик і організатор бібліотечної справи. Народилася в сім'ї харківських медиків. Після закінчення жіночої гімназії в 1888—1890 рр. викладала в недільній школі, заснованій Христіною Алчевською. У 1891 р. була одним із організаторів першої харківської безкоштовної бібліотеки. У тому ж році її було прийнято на роботу в Харківську публічну бібліотеку. З 1898 по 1901 рр. Хавкіна вивчала бібліотекознавство в Берлінському університеті, відвідала Всесвітню виставку 1900 року в Парижі, де познайомилася з методами Американської бібліотечної асоціації і ідеями її засновника Мелвіла Дьюї. Любов Борисівна уважно стежила за станом бібліотечної справи за кордоном, творчо переосмислювала досвід зарубіжних колег. Знання іноземних мов давало їй можливість знайомитися з роботами про бібліотечну справу зарубіжних країн в оригіналі. Результатом вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду в організації бібліотечної справи стало видання Л. Б. Хавкіною універсальних посібників з бібліотечної справи.

Л.Б.Хавкіна

АВТОРСКИЕ ТАБЛИЦЫ

двузначные

« КНИГА »

025

Х 12 Хавкіна Л. Б. Авторські таблиці (двузначні). Для російської і української мов : посіб. для алфавітної розстановки книг у бібліотеках / Л. Б. Хавкіна. - 7-е вид., переглянуте вид. - Харків : Книжкова палата УРСР, 1961. - Книга. - 46 с.

Авторські таблиці — спеціальні таблиці, складені по буквах алфавіту, що служать для полегшення розстановки книг на бібліотечних полицях у точному алфавітному порядку.

Любов Хавкіна розробила таблиці для російської, а також для української та білоруської мови. Національні таблиці суміщені з російськомовними, завдяки цьому книги українською та російською мовою розташовуються в єдиному алфавітному порядку.